

Већу Интердисциплинарних докторских студија
Универзитета уметности у Београду
Косанчићев венац 29
11000 Београд

ИЗВЕШТАЈ

Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта:

„Случај - кôд празнине: уметничко дело генерисано случајем“

кандидаткиње
Јелене Масникосић

Веће интердисциплинарних докторских студија Универзитета уметности у Београду, на седници одржаној 16. јуна 2022. године, донело је одлуку о формирању Комисије за оцену и одбрану докторског уметничког пројекта **„Случај - кôд празнине: уметничко дело генерисано случајем“** Јелене Масникосић, студенткиње докторског студијског програма Дигитална уметност Интердисциплинарних студија Универзитета уметности у Београду.

На основу увида у реализован уметнички део пројекта као и поднети писани рад, комисија у саставу:

мр Растко Ћирић, редовни професор Факултета примењених уметности у Београду,
др ум. Јулијана Протић, ванредни професор Факултета примењених уметности у Београду,

др ум. Александра Јованић, доцент Факултета ликовних уметности у Београду,
др ум. Иван Шулетић, доцент Архитектонског факултета Универзитета у Београду,
др ум. Наташа Теофиловић, редовни професор Факултета за медије и комуникације Сингидунум универзитета у Београду (ментор),
закључила је да кандидаткиња може да приступи одбрани докторског уметничког пројекта.

Биографски подаци и списак уметничких радова

Јелена Масникосић је дипломирала на Архитектонском факултету Универзитета у Београду 2004. године. Током студија, од 2014. до 2019. године, била је ангажована као сарадница у настави на истом факултету на департману за урбанизам.

Чланица је УЛУС-а, секција Проширених медија. Ради као слободна уметница у области архитектуре, видео и генеративне уметности. Њена уметничка поетика се заснива на истраживању одговора на питање шта је то што је друга страна реалности у којој живимо. Почетна уметничка истраживања су ову поетику примењивала у области архитектуре, графичког дизајна и просторних инсталација, да би се преко перформанса, фотографије и видео уметности ово истраживање преусмерило на генеративну уметности, што је тема докторског пројекта.

Значајније изложбе и фестивали на којима је кандидаткиња учествовала су:

- "Случај - кôд празнине", галерија ПроЗор, Београд, 2018. године (самостална, докторска изложба);
- "Short form", 3. фестивал кратког филма, Горњи Милановац, 2015. године;
- Изложба нових чланова УЛУС-а, Павиљон Цвијета Зузорић, Београд, 2015. године;
- Филмски фестивал "Without Words", Metz, Француска, 2014. године;
- 61. Београдски фестивал документарног и кратког филма, Дом омладине, Београд, 2014. године;
- 18. Међународни видео фестивал "Видеомедеја", категорија "Made in Serbia", Музеј савремене уметности Војводине, Нови Сад, 2014. године;
- "Š.U.N.D." Пети уметнички интернационални фестивал, *Fabrica Braco de Prata*, Lisabon, 2014. године;
- "Š.U.N.D." Трећи уметнички интернационални фестивал, СКЦ, Београд, 2012. године;
- 15. међународни видео фестивал "Видеомедеја", Музеј савремене уметности Војводине, Нови Сад, 2011. године;
- 33. Салон архитектуре, Музеј примењене уметности, Београд, 2011. године;
- 10. Биенале архитектуре у Венецији, пратећи програм "Пројекат Београд - Транзиционизам", заједно са групом архитеката и студената архитектуре из Београда, 2006. године;
- 27. Салон архитектуре, Музеј примењене уметности, Београд, 2005. године;

- "Уметници/студенти", перформанс "Веза" са Петром Миросављевићем, Конкордија, Вршац, 2001. године;

- "REAL PRESENCE", перформанс "Šolska pot", музеј "25 Мај", Београд, 2001. године;

Од награда које је добила издвајају се:

- Борбина награда за архитектуру за најбоље студентско дело, за пројекат "Урбана вила на београдском Црвеном Крсту", 1999. године;

- Награда 23. салона архитектуре у Београду за студентски пројекат "Простор за медитацију" 2001. године;

- Награда Универзитета у Београду, за рад "Етно2 – седам сеоских кућа у Ваљевском крају", са групом студената Архитектонског факултета 2000. године;

- Друга награда Универзитета у Београду, за рад "Архитектура предела... до размере 1:1", са групом студената Архитектонског факултета 1998. године;

- Прва награда на архитектонском конкурс за "Металс Банку" у Новом Саду, учешће у својству сараднице у атељеу архитеката проф. Дарка и Миленије Марушић, 1998. године.

Опис и детаљна анализа докторског уметничког пројекта

Докторски пројекат „Случај - кôд празнине: уметничко дело генерисано случајем“ је уметничко и теоријско истраживање метода као и процеса стварања дела кроз теме:

- генерисање уметничког дела методом случаја,

- дефинисање појма кôда у ширем смислу, као извора постојања и методе његове примене у дигиталној уметности,

- уметнички рад као процес теоријског и практичног истраживања у коме се трансформише не само рад као такав, већ и сам стваралац.

Уметнички докторски пројекат Јелене Масникосић представља уметничко и теоријско истраживање спроведено кроз појмове: празнина, синхронизитет, случај, кôд као и математичких симбола 0 (нула) 1 (један) и ∞ (бесконечно). Празнина, дефинисана као бесконачно поље креативних могућности, анализира се путем симбола 0 (нула), 1 (један) и ∞ (бесконечно), кроз различите дисциплине духовности, науке и уметности. Проналажењем правилности у свакој од ових области применом формуле: $1 / 0 = \infty$, долази се до појмова синхронизитета и случаја - који је кôд празнине. Овај аналитички процес у писаном раду има за циљ јасно постављање методе која се доследно

примењује у уметничко - практичном делу пројекта, а то је употреба случаја да би се покренуо „кôд празнине“ у самом ствараоцу и генерисало уметничко дело.

Практични део пројекта

Практични део докторског пројекта излаган је у галерији ПроЗор у Београду 2018. године. Комплексну просторну инсталацију сачињавало је 14 радова из више дисциплина. Радови из области генеративне анимације и видеа, просторно распоређени на екранима или као пројекција су: „Цртице“, „Тачке“, „Chance“, „Шибица“, „Трагови у сну“, „Phd“, „Def dance“, „Void 000“, „Emotion of dirt“, „Цепање“, „Нервни ток“, „Negative“ и „Разговор фреквенција“. Поред њих, изложен је објекат - књига уметника „Пејзажи празнине“. У замраченом простору издвојеном завесом приказана је интерактивна звучна инсталација „Кamera Lucida“. Уједначеног, сведеног израза, цео простор је представљао јединствен амбијент рада. Просторна диспозиција радова усмеравала је кретање посетиоца. Сам пролазак кроз галерију концептуално је био издељен на три целине, са циљем да посетиоца постепено уведе у процес спонтане медитације, односно припреми их за улазак у „празнину“.

Прва целина, названа „лапарохистеротомија“ била је састављена од генеративних анимација и видео радова.

Друга целина „Кamera Lucida“ је интерактивна звучна инсталација. Представља просторно и концептуално другу фазу сагледавања и доживљаја изложбе. У потпуно замраченом простору, посетилац је суочен са реалном празнином у визуелном смислу, да би на овај начин био подстакнут да „уђе у свој лични простор празнине“. Сваки покрет у овом простору интерактивно је активирао звук - обрађени шум цепања папира и бинауларни тон.

Трећа целина, уједно и трећа фаза перцепције амбијета је „Laboratorijum“, представљена кроз два генеративна рада: „Negative“ и „Разговор фреквенција“. На овим радовима сагледавамо и препознајемо облике и слике који имају своју појавност у реалном свету (биљке, инсекти, људска фигура) или тродимензионалност (сфере). Ови радови, по речима кандидаткиње, показују потенцијал генерисања реалних форми употребом случаја и имају за циљ да подстакну посматрача на отварање ка несвесном и личној празнини.

У процесу израде свих радова, Јелена Масникосић је доследно примењивала метод случајног избора - насумичним отварањем књиге или консултовањем Ји Ћинга. На овај начин генерисане су слике, бирани су мотиви за визуелизацију или је одређена

фреквенција за генерисање звука. Звук у анимацијама и у звучној инсталацији „Камера Lucida“, користи бинауралне делта фреквенције које код посматрача треба да произведу медитативно стање.

За генерисање анимација Јелена Масникосић користи кодирање у софтверу Процесинг (Processing), где такође примењује метод случаја - употребом рандом опције.

Писани део пројекта

Писани део пројекта садржи методолошка и теоријска истраживања великог броја области са циљем јасног образложења и дефинисања метода практичног рада и формирања структуре писаног рада.

Истраживање започиње анализом „празнине“, која се тумачи као потенцијални праузрок и као градивна јединице свега. Анализа се спроводи кроз различите области, од духовних пракси Истока (таоизам, зен, исихазам), преко научних дисциплина (лингвистика, математика, теорија информација, семиотичка естетика, психологија, физика). Резултат ове анализе је проналажење заједничког имениоца у свакој од њих путем аналогича, да би се дефинисао кôд који генерише „пуноћу“.

Закључци донесени на овај начин у даљем тексту се анализирају кроз конкретне уметничке праксе Истока и Запада методом студије случаја. Кроз анализу дела Дејвида Линча и Џона Кејџа, разматра се улога празнине у уметничком делу, од процеса настанка до извођења, као и њена улога у комуникацији уметник – дело – публика – уметник. Финално дефинисање методе која ће се применити у практичном раду остварује се разматрањем улоге нових медија и нових уметничких пракси заснованих на коришћењу дигиталне технологије, кроз анализу психологије нових медија, као и улоге технологије као што је Кинект у тим процесима.

Последњи део писаног рада обухвата детаљни опис практичног рада, метода и софтвера који су коришћени у процесу израде као и запис кôда из Процесинга.

Оцена остварених резултата

Уметнички докторски пројекат Јелене Масникосић представља веома сложено, студиозно, посвећено вишегодишње истраживање и стварање, и храбар тематски пресек кроз велики број дисциплина. Примарни циљ пројекта је трансформација самог уметника кроз процес истраживања и стварања, и преношење ове поруке посматрачу, који тако постаје учесник. Други циљ је унапређење процеса рада уметника и

уметничког израза коришћењем дигиталне технологије. Јелена Масникосић на почетку свог рада поставља питања: „који је основни код човека?“, „постоји ли могућност покретања тог кода“ и „ако постоји, може ли се то покретање остварити коришћењем савремене дигиталне технологије у уметничким методама и пракси?“. Анализирајући различите дисциплине, долази до одговора да нас до кода бића доводи празнина која носи у себи стваралачки потенцијал који се може назвати и „потенцијалом пуноће“. Код празнине, у контексту дигиталне технологије постаје метод трансформације аутора неопходан да би креирао рад, као и алат реализације практичног рада. Овако јасно дефинисан метод видљив је у поставци изложбе, осмишљеној као јединствен амбијент већег броја радова. Кретање кроз овај амбијент постепено припрема, визуелно и аудитивно, посетиоца, усмерава га да пролази кроз радове и уводи га у свет уметника, нудећи му могућност трансформације кроз коју је прошао и сам стваралац.

У критици се често дела генеративне уметности тумаче као „хладна“, чиме се наглашава да се у њима не осећа присуство људског, као и да не разматрају социјални контекст. Докторски пројекат Јелене Масникосић ову изјаву демантује, показујући од процеса концептуализације рада па до реализације присуство људског. Људско које тежи да кроз анализу бића и постојања дође до конкретног рада, рада који је понуђен публици као перцепција друге реалности и као место духовне трансформације. Одатле овај докторски пројекат представља оригинално уметничко дело које остварује важан допринос у пољу дигиталне генеративне уметности.

Критички осврт референата

У медијском шуму у коме данас живимо, сачињеном од огромног броја слика и информација, постоје уметнички контрапункти који детерминацијом и делом приказују другу перспективу. Перспективу из које су празнина, враћање у своје биће, сведени израз, утихнутост, смиреност и медитација - важна полазишта како креативног чина тако и начина живота.

На почетку писаног рада Јелене Масникосић, уочавамо да се процес стварања рада као и његов циљ налазе у пољу бихевиоралности, изједначавања начина живота и уметничког стварања. Овакав став захтева дубоку посвећеност истраживачком процесу који постаје место трансформације самог уметника и потенцијално место трансформације посматрача, који тиме постаје учесник.

Ако је свет уметности - свет уметника, Јелена Масникосић је својим докторским пројектом то и показала, вративши нас у сам креативни процес извођења рада као сврхе саме по себи, процес који је истовремено отворен и понуђен свакоме.

Поуке неоавангардних покрета, културолошка транспоновања, укрштања уметничких пракси Истока и Запада, истраживање у области наука, показују веома широко поље истраживања и интересовања. Само јасно дефинисана и доследно спроведена поетика може да кроз анализу и аналогije обједини ове бројне дисциплине, и да реализује комплексан и слојевит уметнички рад. Рад израста изнутра, током процеса стварања и истраживања, и ова два сегмента чине нераздвојиву целину. Кандидаткиња наглашава значај процеса реализације рада, и планира да стечена искуства и сазнања даље надограђује кроз стваралачки рад.

Закључак комисије

Јелена Масникосић је у докторском уметничком пројекту, амбијенталној инсталацији „Случај - код празнине: уметничко дело генерисано случајем“, приказала уметничко и теоријско истраживање са темама: генеративности, кода, примене методе случаја и тематизације појма празнине. У писаном делу пројекта јасно је дефинисала концепт рада и методе његове реализације. Детаљном анализом прошла је кроз бројне и различите дисциплине које разматрају ове појмове, доказујући постављене тезе и формирајући закључке који су примењени у практичном раду. Практични уметнички рад успешно је реализовала као амбијенталну целину састављену од 14 засебних радова, доминантно екранских пројекција, као и интерактивне звучне инсталације и једног објекта.

Јелена Масникосић је своја техничка знања, конкретан рад у бројним софтверима, као и знање програмирања максимално искористила у реализацији докторског уметничког пројекта. Спајајући и надограђујући области којима се бави, реализовала је комплексну инсталацију првенствено програмирањем, генеришући звук и слике. Јасно је дефинисала концепцијске и методолошке поставке уметничког пројекта, успешно га реализовала и документовала у писаном делу пројекта. Тиме је потврдила своје стваралачке могућности, квалитете и склоности ка истраживању у новим медијима, кроз теме генеративности, кодирања и употребе случаја у стварању, на нов и оригиналан начин.

Имајући све наведено у виду, комисија предлаже већу Универзитета уметности да кандидаткињи Јелени Масникосић одобри одбрану докторског уметничког пројекта „Случај - кôд празнине: уметничко дело генерисано случајем“.

У Београду, 15. 07. 2022.

Комисија:

мр Растко Ћирић, ред. проф. ФПУ УУБ

др ум. Јулијана Протић, ванр. проф. ФПУ УУБ

др ум. Александра Јованић, доцент ФЛУ УУБ

др ум. Иван Шулетић, доцент АФ УБ

др ум. Наташа Теофиловић, ред. проф. ФМК СУБ (ментор)